

26.10.2023

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Aleksanterin teatterin suojelemisesta rakennusperintölain 11§:n mukaisesti

HEL 2023-012008 T 10 03 10

Uudenmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on laittanut vireille Aleksanterin teatterin (kiinteistötunnus 91–4–77–16) suojelua koskevan asian rakennusperintölain 11§:n mukaisesti. Uudenmaan ELY-keskus on pyytänyt Helsingin kaupungin lausuntoa suojeluasiasta ja Museoviraston lausunnosta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta ja lausuu kantanaan seuraavaa.

Aleksanterin teatteri on siirtynyt BME10 Property Oy:n omistukseen 25.8.2022 tehdyllä kaupalla. Tontilla sijaitsee vuonna 1879 valmistunut Aleksanterin teatterina tunnettu rakennus sekä vuonna 1953 valmistunut laajennusosa. Rakennuksen vanhin osa on suojeltu valtioneuvoston päätöksellä 18.9.1980 (asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta). Asetussuojelu ei koske vuonna 1953 valmistunutta laajennusta. Uudenmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on laittanut vireille rakennuksen suojelua koskevan asian rakennusperintölain 11§:n mukaisesti, koska asetuksella suojeltu Aleksanterin teatteri (Kansallisoopperan vanha osa) on siirtynyt pois valtion omistuksesta.

Viaporin insinöörihallinnon päällikkö, insinöörieversti Pjotr Benard sai tehtäväkseen laatia luonnospiirustukset 400 hengen teatterirakennuksesta, jonka mallina käytettäisiin G.T. Chiewitzin suunnittelemaa Esplanadin Uutta teatteria. Sotainsinöörihallinnossa mm. insinöörieversti Sieger-Korn ja seuraajansa everstiluutnantti Pjotr Kašperov ohjasivat teatterin rakentamista ja laativat lupa- ja toteutusvaiheen piirustuksia. Vasta julkisivujen koristeluun ja sisätilojen sisustus-, koristelu- ja kalustesuunnitteluun palkattiin vuonna 1878 arkkitehti Jeronim Osuhovsk. Rakennustöiden loppuun saattamisesta vastasi arkkitehti Jac. Ahrenberg, teatterin suunnittelusta ja rakentamisesta paljastuneiden epäkohtien vuoksi.

Vuonna 1879 valmistuneen teatterin rapatut julkisivut edustavat pietarilaisvaikutteista uusempireä. Jac Ahrenberg ja koristeveistäjä Magnus von Wright ovat suunnitelleet päätykolmioiden ja sivurisaliittien koristelun. Tiilirunkoinen teatteri vastaa aikansa rakennustekniikkaa. Teatterin pohjaratkaisu perustuu siihen, että katsomon ja näyttämön koko pystyttiin maksimoimaan suhteellisen pienellä tontilla. Rakennuksen alkuaan neljästä porrashuoneesta loisteliain on keisarin aitioon johtava porras. Teatterin sisätilojen koristelua leimasi keveä rokokoo ja Ludvig XV:n tyyli. Katsomon koristelun suunnittelu arkkitehti Jac. Ahrenberg kenraa-

26.10.2023

likuvernööri Nikolai Adlerbergin ohjeiden ja luonnosten mukaan. Teatterin paraatikerroksen edustavimmat tilat ovat päälämpio ja keisarillinen lämpio. Teatterin keisarillinen paraatitilasarja käsittää keisarin (myöhemmin presidentin) aition ja lämpiön sekä pienen, porraskäytävään johtavan eteisen. Tilat on sisustettu loisteliaasti.

Rakennus palveli vuosina 1880–1918 alkuperäisessä käytössään Helsingin venäläisenä Aleksanterin teatterina. Suomalainen ooppera sijoitettiin rakennukseen vuonna 1918. 1950-luvulla rakennusta laajennettiin pukuhuoneita, toimistoja, verstaita ja harjoitussaleja varten. Arkkitehtuuriltaan hillityn, rapattuine julkisivuine omaa aikaansa edustavan laajennuksen suunnitteli arkkitehti Aarno Raveala. Laajennusosa jakautuu Bulevardin puoleiseen toimisto-osaan ja pohjoispuoleiseen harjoitussaliosaan. Alkuperäinen vuonna 1879 valmistunut osa sekä vuoden 1954 laajennus muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Rakennus toimi Suomalaisen oopperan ja vuodesta 1956 alkaen Kansallisoopperan käytössä 75 vuotta. Vuonna 1993 Uuden oopperatalon valmistuttua Töölönlahdelle rakennus palautui Aleksanterin teatteriksi ja jatkoi toimintaansa Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen vuokraamana vierailuteatterina sekä erilaisten kulttuuri-toimijoiden toimistotiloina. Kaupungin vuokra-ajan päätyttyä vuonna 2005 rakennus siirtyi Senaatti-kiinteistöjen hallintaan ja vierailuteatterin toiminnasta ja vuokrauksesta vastasi Bulevardin Teatteriyhdistys ry. Senaatti-kiinteistöt myi rakennuksen vuonna 2022 BME10 Property Oy:lle.

Aleksanterin teatteri sijaitsee vuoden 1982 asemakaavassa kulttuuri-toimintaa palvelevien rakennusten korttelialueella Yku. Teatterin vanhaa osaa koskee asemakaavamääräys ark: ”Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten rakennusala. Tässä tontin tai alueen osassa olevaa rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa eikä siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka tarvelevät julkisivujen tai vesikaton rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tällaisia toimenpiteitä, on rakennus lisärakentamis- tai muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan rakennuksen tyyliin hyvin soveltuvalla tavalla.” Teatterin vanha, vuonna 1879 valmistunut osa on suojeltu lisäksi asetuksella valtion omistamien rakennusten suojelusta (asetus 480/85, suojelupäätös vahvistettu 18.9.1980). Päätös ei sisällä suojelun tarkempaa kohdentumista eikä määräyksiä, joten rakennus on suojeltu kokonaisuudessaan myös sisätiloiltaan.

Aleksanterin teatteri on osa Esplanadin ja Bulevardin muodostamaa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua ympäristöä (RKY 2009). Teatterirakennus kuuluu alueen merkkirakennuksiin, jotka mainitaan RKY-alueen kuvauksessa.

26.10.2023

Helsingin kaupunginmuseon kanta

Valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamista koskevassa lausunnossaan (19.3.2018) Museovirasto totesi, että Aleksanterin teatterin suojelelu tulee täsmennettäväksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 11§:n edellyttämässä menettelyssä. Museovirasto on lausunut Aleksanterin teatterin rakennussuojeluun liittyen (15.5.2023) ja pitänyt lausunnossaan tarpeellisena suojella rakennus rakennusperintölain nojalla, jotta sisätiloiltaankin erittäin arvokkaan rakennuksen suojelelu voidaan kohdentaa riittävän yksityiskohtaisesti ja antaa sille tarvittavat suojelumääräykset.

Helsingin kaupunginmuseo on tutustunut Museoviraston lausuntoon Aleksanterin teatterin rakennussuojelu (15.5.2023) liitteineen ja toteaa rakennuksen kulttuurihistoriallisen merkittävyyden, suojelelu tarpeen ja kohdentumisen olevan lausunnossa kattavasti perusteltuja. Museovirasto toteaa lausunnossaan, että suojelelutarve kohdistuu Aleksanterin teatterin rakennusrunkoon, ulkoasuun, keskeisiin sisätiloihin sekä kiinteään irtaimeen sisustukseen. 1950-luvun laajennuksen osalta Museovirasto esittää, että laajennusosasta suojelellaan Bulevardin katukuvassa näkyvä julkisivuosuus. Lausunnossa laajennusosalla todetaan olevan kulttuurihistoriallista merkitystä kaupunkikuvallisesti sekä osana teatterin toimintaa ja korttelin kerroksellisuutta. Kaupunginmuseo katsoo Museoviraston ehdotuksen suojelumääräyksiksi olevan kattava ja huomioivan Aleksanterin teatterin kulttuurihistorialliset ja rakennustaiteelliset arvot.

Kaupunginmuseo puoltaa Aleksanterin teatterin suojelemista rakennusperintölain 11§:n mukaisesti.

Lisätiedot

Katariina Ruuska-Jauhijärvi, tutkija, puhelin: 09 310 36473
katariina.ruuska-jauhijarvi(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö